

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 1028
OSMANLI MANZUM HADİS
EDEBİYATI

Dr. Mustafa YÜCEER

ISBN: 978-625-8023-14-5

1. Baskı, Kasım 2021, Ankara, 1.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık
Ticaret İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 05.08.2021
tarih ve 157 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Bu eserin ilmî / edebî redaksiyonu İLK SAY Kurulu
marifetiyle yapılmıştır.

Yayıncı Sertifika No: 48058

BASKI:

Ostim OSB Mahallesi, 1256 Cadde No. 11
Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

OSMANLI MANZUM HADİS EDEBİYATI

DR. MUSTAFA YÜCEER

ÖZGEÇMİŞ

1984 yılında Ankara Çamlıdere’de dünyaya geldi. Hafızlık ve Arapça eğitiminin ardından 2003 yılında Kızılcahamam İmam Hatip Lisesinden mezun oldu. Sırasıyla Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (2008) ile Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden (2012) mezun oldu. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hadis Ana Bilim Dalında “*Ömer Nasûhi Bilmen’in ‘Hukûk-ı İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu’ Adlı Eserinde Geçen Hadislerin Tahrîc ve Değerlendirilmesi*” başlıklı teziyle 2015 yılında yüksek lisansını tamamladı. 2020 yılında “*Hadis İlmi Açısından Osmanlı Manzum Hadis Edebiyatında Yer Alan Rivayetler*” konulu doktora tezini aynı ana bilim dalında Prof. Dr. Muhittin Uysal danışmanlığında tamamladı.

Yüceer, 2004 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde din görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2012 yılında Konya Selçuklu Dini Yüksek İhtisas Merkezini kazandı ve 2015 yılında mezun olup Ankara/Güdül ilçesinde vâiz ve müftülük görevlerinde bulundu.

2017 yılında Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Hadis Ana Bilim Dalında, araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlayan Yüceer evli ve üç çocuk babasıdır.

Yayımlanmış Çalışmaları

1. *Kelâmla İlgili Rivayetler*, Hikmetevi Yayınları, Konya 2020.
 2. *Ömer Nasuhi Bilmen’in Hadisleri Kullanımı “İstılâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu’nda Yer Alan Hadislerin Tahrîc ve Tenkîdi Bağlamında”*, Vadi Yayınları, Ankara 2017.
 3. *Esmâ Yangınları*, Yort Savul Yayınları, Edirne 2006.
 4. *Esra Geceleri*, Yort Savul Yayınları, Edirne 2007.
-

*Üç güzel Müslüman... Adını aldığım dedem Mustafa Yüceer,
Hacı Ömer Yüksel ve Mustafa Metin'in aziz ruhlarına;
sadaka-i câriye kabîlinden bir ikram olması duasıyla...*

Dr. Mustafa YÜCEER

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR	XIII
ÖN SÖZ.....	XV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE-TARİHİ SÜREÇ

1. KIRK HADİS GELENEĞİNİN OLUŞUMU.....	17
1.1. Kırk Hadis Geleneğine Dayanak Alınan “Ümmetimden kim din işleriyle ilgili kırk hadis ezberlerse” Rivayetinin Tahrîc, İsnad ve Metin Analizi	31
1.1.1. Rivayetin Tespit, Tahrîc ve İsnad Tenkidi.....	32
1.1.2. Rivayette Yer Alan İdrâc ve Lafız Farklılıkları	57
1.1.3. Muhaddislerin Rivayetle İlgili Değerlendirmeleri.....	59
1.2. Muhtevası Bakımından “Men hafıza” Rivayeti.....	61
1.3. “Men hafıza” Rivayetinin Kırk Hadis Geleneğine Etkisi	64
2. TÜRK İSLÂM EDEBİYATINDA BİR TÜR OLARAK KIRK HADİSLER....	67
2.1. Türk İslâm Edebiyatı ve Kırk Hadis Geleneği.....	67
2.2. Kırk Hadis Müelliflerinin Entelektüel Kimlikleri	72

İKİNCİ BÖLÜM

**MANZUM KIRK, YÜZ VE BİN HADİSLERDE YER
ALAN RİVAYETLER
(TESPİT, TAHRÎC VE TENKİT)**

1. MANZUM KIRK HADİSLERDE GEÇEN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	80
1.1. Abdurrahman Câmî’ye (ö. 898/1492) Ait Çihil Hadis ve Türkçe Tercümeleleri	80
1.2. XV. Asır Manzum Kırk Hadis Metinleri	94

1.2.1. Kemal Ümmî (ö. 815/1412), <i>Kırk Armağan</i>	94
1.3. XVI. Asır Manzum Kırk Hadis Metinleri	94
1.3.1. Hazînî (XVI. Asır), <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	94
1.3.2. Usûlî (ö. 945/1538), <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	95
1.3.3. Melâmî Dede (ö. 960/1553), <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	96
1.3.4. Merdümî (ö. 971/1563), <i>Tuhfetü'l-İslâm</i>	98
1.3.5. Yahyâ Nev'î (ö. 1007/1599), <i>Tercüme-i Ehâdis-i Hazret-i Nebî</i> ...	101
1.3.6. Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh (ö. 978/1588), <i>Arafâtü'l-Ârifîn</i> ...	103
1.3.7. Âşık Çelebi (ö. 979/1571), <i>Hadîs-i Erbaîn Tercümesi</i>	107
1.3.8. Gelibolulu Mustafa Âlî (ö. 1008/1600)	119
1.3.8.1. Birinci Kırk Hadis.....	121
1.3.8.2. İkinci Kırk Hadis	126
1.3.9. Yenipazarlı Vâlî (ö. 1007/1598)	132
1.3.9.1. Birinci Kırk Hadis.....	132
1.3.9.2. İkinci Kırk Hadis	135
1.3.10. Fevrî Ahmed (ö. 978/1571)	136
1.3.10.1. Birinci Kırk Hadis.....	137
1.3.10.2. İkinci Kırk Hadis	140
1.3.11. Azmî Pîr Mehmed (ö. 990/1582), <i>Tercüme-i Manzûme-i</i> <i>Ehâdis-i Erbaîn</i>	145
1.3.12. Ahterî, Muslihuddin Mustafa b. Şemseddin (ö. 968/1560-61), <i>Manzum Kırk Hadis</i>	147
1.3.13. Harîmî, Ali Dede Bosnevî (ö. 1007/1598), <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	152
1.3.14. Hilâlî, İstanbullu Ramazan Çelebi (XVI. Asır), <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	162
1.3.15. Rihletî (XVI. Asır), <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	163
1.3.16. Muhammed el-Bosnevî (ö. 1572'den sonra), <i>Şerh ve Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	170
1.3.17. Derviş Ali b. Hacı Mustafa (XVI. Asır), <i>Amâil-i Fezâil-i Cihâd</i>	175
1.3.18. Mustafa (XVI. Asır), <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	178
1.3.19. Lutfî (XVI. Asır), <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	182
1.3.20. Sirâcî (XVI. Asır), <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	187
1.3.21. Ahmed (XVI. Asır) [Mevlânâ Cemâl Efendi, İdrîs-i Bitlisî], <i>Çihil Hadis</i>	188
1.4. XVII. Asır Manzum Kırk Hadis Metinleri.....	191
1.4.1. Fethî Karamânî, Bülbülcüzâde Abdülkerîm Efendi (ö. 1106/1694), <i>Tercüme-i Hadîs-i Hamsîn</i>	191

1.4.2. Hakanî Mehmed Bey (ö. 1015/1606), <i>Miftâhü'l-Fütûhât</i>	192
1.4.3. Haydarzâde Feyzî-i Kefevî (ö. 1614 veya 1643)	195
1.4.3.1. Birinci Kırk Hadis.....	195
1.4.3.2. İkinci Kırk Hadis: <i>Ravzatü'l- 'İbâd</i>	199
1.4.4. Sehmî Mehmed Çelebi (ö. 1055/1645), <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	207
1.4.5. Kemâleddin Mehmed -Taşköprizâde- (ö. 1030/1621), <i>Mişkâtü'l-Miskiyyeti'l-Hitâm fî Ehâdisi Seyyidi'l-Enâm</i>	210
1.4.6. Okçuzâde Mehmed Şâhî (ö. 1039/1630), <i>Ahsenü'l-Hadîs</i>	218
1.5. XVIII. Asır Manzum Kırk Hadis Metinleri	223
1.5.1. Osmanzâde Tâib (ö. 1136/1724), <i>Sıhhatâbâd</i>	223
1.5.2. Manastırlı Hasan b. Ali, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	226
1.5.3. Seyyid Vehbî (ö. 1149/1736), <i>Hadîs-i Erbaîn</i>	230
1.5.4. Urfalı Ömer Nüzhet Efendi (ö. 1192/1778), <i>Hadîs-i Erbaîn</i> .	232
1.5.5. Hasan b. Mûsâ (XVIII. Asır), <i>Manzum Kırk Hadis</i>	236
1.5.6. Nazîrâ İbrâhim Gülşenî (ö. 1188/1774), <i>Risâle-i Ehâdis-i</i> <i>Erbaîn-i Sülâsiyye</i>	241
1.5.7. İbrâhim Hanîf (ö. 1189/1775), <i>ed-Dürrü's-Semîn fî</i> <i>Şerhi'l-Erba 'în</i>	248
1.6. XIX. Asır Manzum Kırk Hadis Metinleri	254
1.6.1. Şeyhî (XIX. Asır), <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	254
1.6.2. Hikmet (XIX. Asır), <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	257
1.7. Telif Tarihi Tespit Edilemeyen Manzum Kırk Hadisler	258
1.7.1. İlâhî, Kırk Hadis Tercümeleri.....	258
1.7.1.1. Birinci Kırk Hadis: <i>Tercüme-i Ehâdis-i Erbaîn</i>	258
1.7.1.2. İkinci Kırk Hadis	261
1.7.1.3. Üçüncü Kırk Hadis.....	262
1.7.2. Ali b. Ahmed, <i>Nazm-ı Hadîs-i Şerîf</i>	263
1.7.3. Amîkî, <i>Manzum Kırk Hadis Tercümesi</i>	267
1.7.4. Hâkî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	268
1.7.5. Muhyî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	271
1.7.6. Revâhî, <i>Tenvîrü'l-Ebsâr</i>	273
1.7.7. Sebzî Selânikli Selâmîzâde, <i>Zübdetü'l-İrfân</i>	277
1.7.8. Mustafa b. Şeyh Mahmûd el-Ârif Nushî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	282
1.8. Müellifi Tespit Edilemeyen Manzum Kırk Hadisler	288
1.8.1. Birinci Anonim, <i>Ehâdis-i Şerîfe mea Tercüme-i Manzûme</i>	288
1.8.2. İkinci Anonim, <i>Kırk Hadis</i>	290

1.8.3. Üçüncü Anonim, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erba 'în bi't-Türki</i>	293
1.8.4. Dördüncü Anonim, <i>Kırk Hadis</i>	298
1.8.5. Beşinci Anonim, <i>Kırk Hadis</i>	300
1.8.6. Altıncı Anonim, <i>Kırk Hadis</i>	303
2. MANZUM YÜZ HADİSLERDE GEÇEN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	303
2.1. XV-XVII. Asır Manzum Yüz Hadis Metinleri	303
2.1.1. Hatiboğlu (ö. 838/1435'ten sonra), <i>Ferahnâme</i>	303
2.1.2. Kadrî (XVI. Asırdan Sonra), <i>Manzum Yüz Hadis Tercümesi</i>	308
2.1.3. Latîfî (ö. 990/1582), <i>Sübhatü'l-Uşşâk</i>	316
2.1.4. Halvetî Muhyî (XVI. Asırdan Sonra), <i>Gül-i Sad-Berg</i>	318
2.2. XVII-XVIII. Asır Manzum Yüz Hadis Metinleri	325
2.2.1. Muhammed Visâlî (ö. 1056/1647), <i>Gül-i Sad-Berg</i>	325
2.2.2. İsmâîl Belîğ (ö. 1142/1730), <i>Gül-i Sad-Berg</i>	330
3. MANZUM BİN HADİSLERDE GEÇEN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	339
3.1. İsmâîl Sâdık Kemâl (ö. 1310/1892), <i>Bin Ehâdis Şerhi (Âsâr-ı Kemâl)</i>	339
3.2. <i>Bin Ehâdis Şerhi</i> 'nde Yer Alan Makbul Rivayetler.....	375
4. MANZUM HADİSLERDE YER ALAN RİVAYETLERİN SİHHAT DURUMLARI VE KAYNAKLARI	383
4.1. Kaynakları Bakımından Manzum Hadis Edebiyatı	385
4.2. Sıhhat Değerleri Bakımından Manzum Hadis Edebiyatı.....	390
DEĞERLENDİRME.....	396

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHTEVASI VE KONULARI AÇISINDAN MANZUM HADİS EDEBİYATI

A. ASIRLARA GÖRE KONU TASNİFİ VE MUHTEVA DEĞERLENDİRMESİ	402
1. XV. ASIR	403
1.1. Muhammed Hatiboğlu, <i>Ferahnâme</i>	403
1.2. Abdurrahman Câmî, <i>Çihil Hadis</i>	405
2. XVI. ASIR	407
2.1. Usûlî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	407
2.2. Melâmî Dede, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	409
2.3. Merdümî, <i>Tuhfetü'l-İslâm</i>	411
2.4. Yahyâ Nev 'î, <i>Tercüme-i Ehâdis-i Hazret-i Nebî</i>	412
2.5. Abdülmecîd b. Şeyh Nâsûh, <i>Arafâtü'l-Ârifîn</i>	413

2.6. Âşık Çelebi, <i>Hadîs-i Erbaîn Tercümesi</i>	416
2.7. Gelibolulu Mustafa Âlî, <i>Kırk Hadis Tercümeleri</i>	418
2.8. Yenipazarlı Vâlî, <i>Kırk Hadis Tercümeleri</i>	419
2.9. Fevrî Ahmed, <i>Kırk Hadis Tercümeleri</i>	421
2.10. Azmî Pîr Mehmed, <i>Tercüme-i Manzûme-i Ehâdis-i Erbaîn</i>	423
2.11. Ahterî, <i>Manzum Kırk Hadis</i>	423
2.12. Hilâlî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	424
2.13. Harîmî, Ali Dede Bosnevî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	425
2.14. Rihletî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	427
2.15. Muhammed el-Bosnevî, <i>Şerh ve Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	428
2.16. Derviş Ali b. Hacı Mustafa, <i>Amâil-i Fezâil-i Cihâd</i>	430
2.17. Mustafa, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	431
2.18. Sirâcî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	432
2.19. Ahmed [Mevlânâ Cemâl Efendi, İdrîs-i Bitlisî], <i>Çihil Hadis</i>	433
2.20. Lutfî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i> ; Latîfî, <i>Sübhatü'l-Uşşâk</i>	434
2.21. Kadrî, <i>Manzum Yüz Hadis Tercümesi</i>	437
2.22. Halvetî, <i>Gül-i Sad-Berg</i>	439
3. XVII. ASIR	441
3.1. Fethî Karamânî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Hamsîn</i>	441
3.2. Hakanî Mehmed Bey, <i>Miftâhü'l-Fütûhât</i>	443
3.3. Haydarzâde Feyzî-i Kefevî, <i>Kırk Hadis Tercümeleri</i>	444
3.4. Sehmî Mehmed Çelebi, <i>Manzum Hadîs-i Erbaîn Tercümesi</i>	446
3.5. Kemâleddin Mehmed (Taşköprizâde), <i>Mişkâtü'l-Miskiyyeti'l-Hitâm fî Ehâdisi Seyyidi'l-Enâm</i>	447
3.6. Okçuzâde Mehmed Şâhî, <i>Ahsenü'l-Hadîs</i>	449
3.7. Muhammed Visâlî, <i>Gül-i Sad-Berg</i>	451
4. XVIII. ASIR	453
4.1. Osmanzâde Tâib, <i>Sihhatâbâd</i>	453
4.2. Manastırlı Hasan b. Ali, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	456
4.3. Seyyid Vehbî, <i>Hadîs-i Erbaîn</i>	458
4.4. Urfalı Ömer Nüzhet Efendi, <i>Hadîs-i Erbaîn</i>	459
4.5. Hasan b. Mûsâ, <i>Manzum Kırk Hadis</i>	460
4.6. Nazîrâ İbrâhim Gülşenî, <i>Risâle-i Ehâdis-i Erbaîn-i Sülâsiyye</i>	461
4.7. İbrâhim Hanîf, <i>ed-Dürrü's-Semîn fî Şerhi'l-Erba'in</i>	463
4.8. İsmâil Belîğ, <i>Gül-i Sad-Berg</i>	464

5. XIX. ASIR.....	465
5.1. Şeyhî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	465
5.2. Hikmet, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	466
6. TELİF TARİHİ TESPİT EDİLEMEYEN ESERLER.....	467
6.1. İlâhî, <i>Kırk Hadis Tercümeleri</i>	467
6.2. Ali b. Ahmed, <i>Nazm-ı Hadîs-i Şerîf</i>	469
6.3. Hâkî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	471
6.4. Muhyî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i>	472
6.5. Revâhî, <i>Tenvîrü'l-Ebsâr</i>	473
6.6. Sebzi Selânikli Selâmîzâde, <i>Zübdetü'l-İrfân</i>	476
6.7. Mustafa b. Şeyh Mahmûd el-Ârif Nushî, <i>Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn</i> ..	478
7. MÜELLİFİ TESPİT EDİLEMEYEN ESERLER (ANONİM KIRK HADİSLER)	479
8. İSMAİL SÂDİK KEMÂL, BİN EHÂDİS ŞERHİ.....	481
B. MANZUM HADİS EDEBİYATI GELENEĞİNİN TAŞIYICI UNSURU OLARAK OTORİTELEŞEN RİVAYETLER	490
1. OTORİTELEŞEN MAKBUL RİVAYETLER	492
1.1 Allah-Kul İlişkisi.....	492
1.2 Ahlâk.....	494
1.3 Fıkıh-İbadet.....	496
1.4 Kur'an-Âlim-İlim.....	498
1.5 Diğer Konular: Kabir, Kadın, Nazar.....	500
2. OTORİTELEŞEN MERDUD RİVAYETLER	504
2.1 Allah-Kul İlişkisi.....	505
2.2 Ahlâk-Dünya	506
2.3 Âlim-İlim.....	507
2.4 Diğer Konular: Kader, Tevessül, Tıp	508
C. MANZUM HADİS EDEBİYATINDA HİKMETLİ SÖZLERİN KULLANIMI VE Şİİ KAYNAKLARDA YER ALAN RİVAYETLER....	512
1. ON İKİ İMAMA NİSPET EDİLEN SÖZLER İLE Şİİ KAYNAKLARDA YER ALAN RİVAYETLER.....	512
2. FİLOZOFLARA AİT SÖZLER.....	514
3. ATASÖZÜ, DEYİM VE ŞİİRLER.....	515
SONUÇ.....	519
BİBLİYOGRAFYA.....	527
EKLER.....	583
DİZİN.....	593

ÖN SÖZ

Hız. Peygamber, âlemlere rahmet olarak gönderilmiş ve İslâm dinini tebliğ görevini hakkıyla yerine getirmiştir. Onun hayatı, peygamberlik görevi, sözleri ve fiilleri nesiller boyu dilden dile, gönülden gönüle aktarılagelmiştir. Hız. Peygamber için kimi zaman na't okunmuş, kimi zaman şemâil yazılmıştır. Doğumuna mevlid-i nebiler nazmedilmiş, onun vasfını anlatmak için hilye-i şerifler kaleme alınmıştır. Edipler bir rivayetten aldıkları ilham ile Hız. Peygamber'e izafe edilen rivayetleri, nazma çekmeyi önemsemişler ve bu sayede Türk İslâm edebiyatının bir türü olarak kırk hadis geleneği günümüze kadar devam etmiştir.

XV. asırda Abdurrahman Câmî'nin manzum olarak kaleme aldığı *Çihil Hadis* tercümesiyle birlikte Osmanlı münevverlerinin de ilgi gösterdiği manzum kırk hadis telif ve tercüme geleneği, Hız. Peygamber'in şefaatine ulaşma düşüncesi başta olmak üzere hayır dua alma ve rivayetlerin kolay ezberlenmesine katkı sunma gibi nedenlerle ortaya çıkmıştır.

Osmanlı sosyal hayatının dili olan şiir ile dinî hayatın anlatıcı ve taşıyıcı unsuru kabul edilen hadis üzerine kurgulanan manzum kırk hadis telifi, daha çok ilmiye sınıfının ilgi alanına girmiştir. Tercüme-i hâllerinden elde edilen bilgilere göre medrese eğitimi görmüş, devlet kademelerinde müderrislik, kadılık ve kazaskerlik gibi görevler yapmış kırk hadis müelliflerinin dil, üslup ve şiire olan hâkimiyetlerinden ziyâde hadis bilgileri ile rivayetleri anlama ve anlamlandırma biçimleri önem arz etmektedir.

Türk İslâm edebiyatı ve divan edebiyatı gibi alanlarda yapılan tenkitli neşirler sayesinde Osmanlı döneminde telif edilen pek çok dinî, edebî ve tarihî çalışma gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu çalışmaların

ontolojik ve epistemolojik açıdan değerlendirilmesi ile birlikte geleneği anlama ve geleceği doğru bilgilerle inşa etmenin kapısı aralanacaktır. Muhtelif disiplinler arasındaki yöntem farklılıkları dikkate alınarak öncelikle doğru bilginin temini, daha sonra bu bilginin anlaşılma biçiminin tespiti, farklı alanların ortak noktalarını ilmî kurallar çerçevesinde ortaya çıkartılacak ve anlatının tarihî seyrine teolojik, sosyolojik, edebiyat ve kültür tarihi bağlamında katkılar sunulacaktır.

Bu eserde estetik yönü şiir, kaynağı hadisle şekillenen Osmanlı dönemi manzum hadis edebiyatı, rivayetlerin ontolojik tespitlerinin yapıldığı Hadis Bilim Dalının metotları ile incelenmiştir. Şiir-hadis ilişkisinin özellikle bu yönünü tespit etme düşüncesiyle kurgulanan çalışmada giriş ve üç bölüm yer almaktadır.

Giriş kısmında eserin konusu, önemi ve amacı belirtilmiş ayrıca eserde takip edilen yöntem ile bu konu ve daha önce yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde kırk hadis geleneğinin tarihî süreci, literatürü ve geleneğin oluşumunda birincil öneme sahip olan “*Ümmetimden kim din işleriyle ilgili kırk hadis ezberlerse...*” rivayetinin tespit, tahrîc, isnad tenkidi ve muhteva analizi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Türk İslâm edebiyatında kırk hadislerin bir tür olarak kabul edilmesi ve kırk hadis müelliflerinin entelektüel kimlikleri bu bölümde ele alınan diğer konulardır.

İkinci bölüm eserin merkezini oluşturmaktadır. Burada 76 eserde yer alan 4.417 rivayetin tespit, tahrîc ve tenkidi asırlara göre yapılmış; kırk, yüz ve bin hadislerde yer alan rivayetler alt başlıklar hâlinde ele alınmıştır. Bölümün sonunda rivayetlerin kaynak değerleri ve sıhhat durumlarını gösteren tablo ve grafiklerle elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Üçüncü bölümde muhteva ve konu tasnifi açısından manzum hadis edebiyatı ele alınarak kırk hadisler, asırlara göre hadis ilmi açısından incelenmiştir. Tarihî süreçte otoriteleşen rivayetler, makbul ve merdud olmaları bakımından kategorize edilerek tahlil edilirken manzum hadis edebiyatında sadece Şii kaynaklarda, hikmetli sözlerde veya şiir, atasözü ve deyimlerde tespit edilen metinler de değerlendirilmiştir. Bölümün sonunda sonraki araştırmalara öncü olması için genellikle irfanî geleneğe ait metinlerde karşımıza çıkan filozoflara ait bazı metinlere de işaret edilmiştir.

Eserin sonuna rivayetlerin tamamının yer aldığı kapsamlı bir tablo eklenerek manzum kırk hadisler başta olmak üzere edebiyat literatüründe kullanılan rivayetlere dair detaylı bir fihrist hazırlanmıştır.

Konunun tespitinden itibaren bu eserin ortaya çıkmasına kadar geçen süreçte gerekli desteği büyük bir özveri ile sunan, konunun seyrini titizlikle kontrol eden ve yapıcı tenkitleriyle olgunlaşmasını sağlayan danışmanım Prof. Dr. Muhittin Uysal Hoca'm başta olmak üzere Prof. Dr. Bilal Saklan, Prof. Dr. Seyit Avcı, Prof. Dr. Recep Tuzcu, Prof. Dr. Mahmut Yeşil, Prof. Dr. Harun Reşit Demirel, Prof. Dr. Fikret Karapınar, Prof. Dr. Adil Yavuz, Prof. Dr. Mehmet Eren, Prof. Dr. Huriye Martı, Doç. Dr. Murat Ak, Doç. Dr. Ömer Özpınar, Doç. Dr. Yusuf Acar, Doç. Dr. Musa Erkaya, Dr. Mustafa Karabacak, Dr. İsmail Kurt ve Dr. Taha Çelik'e; bu eserin ilmî bir kimlik kazanması için kıymetli vakitlerini benimle paylaşan araştırma görevlisi hocalarım Sami Bayrakçı, Esat Sabırlı, Cemal Kalkan, Kemal Taşkın, Mustafa Ölmez, Süleyman Şahin, Abdullah Karaca, Furkan Çakır ve Abdullah Yıldız'a teşekkür eder, ömürlerine bereket dilerim. Yazma nüshaların temininde destek veren Slovakya/Bratislava Büyükelçiliğimiz başta olmak üzere Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösteren kütüphanelerin görevlilerine ve Mehmet Fatih Kaya'ya, Arapça metinlerin tashihinde yardımcı olan Doç. Dr. Dhurgham Manhal Muhammed'e ve ilim yolunda kendilerinden istifade ettiğim Dr. Nureddin Boyacılar'ın şahsında Diyanet İşleri Başkanlığı, Selçuk Dini Yüksek İhtisas Merkezi hocalarına da ayrıca teşekkür ederim. Bununla birlikte zamanlarından tasarruf etmek zorunda kalarak gerekli ilgi ve alakayı yeterince gösteremediğim eşime, çocuklarım Taha Yusuf, Muhammed Fatih ile Abdullah Huzeyfe'ye; annem, babam ve kardeşlerime şükran ve minnetlerimi arz ederim.

Vâhibü'l-idrâk müzdâd eylesin iz'anımızı.

Mustafa YÜCEER

Konya 2021